

ห้อมสายใยแห่งคุณค่า ภูมิปัญญาสร้างชีวิต

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรsvtที่ 1

ห้อม *Strobilanthes cusia* (Nees) Kuntze เป็นไม้พุ่มพบในป่าธรรมชาติ ใช้เป็นวัตถุดิบย้อมผ้า หม้อห้อมและผ้าพื้นเมืองของภาคเหนือตอนบน โดยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อกันมา ส่วนที่ใช้ประโยชน์คือ ลำต้น กิ่งก้าน ใบ และยอด นำมาย้อมผ้าขาวให้เป็นสีน้ำเงินอ่อนจนถึงน้ำเงินเข้ม ผ้าหม้อห้อมที่ย้อมสีธรรมชาติมีจุดเด่นคือ เป็นผ้าที่ใช้ได้ทน ระบายอากาศได้ดี ไม่เกิดอาการแพ้สารเคมีสำหรับผู้เป็นโรคภูมิแพ้ จึงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ แต่ปัญหาด้านผลผลิตไม่เพียงพอสำหรับย้อมผ้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ เนื่องจากปริมาณความต้องการใช้ห้อมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงมีการใช้สารเคมีมาทดแทนห้อม ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค และเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในการผลิตห้อม

กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตห้อมตั้งแต่ปี 2554-ปัจจุบัน เพื่อคัดเลือกสายต้นและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตห้อมที่เหมาะสมในพื้นที่ รวมทั้งการนำไปใช้ประโยชน์ให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและทันสมัย

จากการดำเนินงานพบว่าห้อมมี 2 กลุ่ม คือ ห้อมชนิดใบใหญ่ (*Strobilanthes cusia* (Nees) Kuntze) และห้อมชนิดใบเล็ก (*Strobilanthes* sp.)

เทคโนโลยีการจัดการด้านเกษตรกรรมเพื่อเพิ่มผลผลิตห้อมที่เหมาะสม ได้แก่ การปลูกห้อมในสภาพโรงเรือนพรางแสง 60-70% ระยะปลูก 60x50 เซติเมตร เริ่มเก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 9 เดือน สามารถให้ผลผลิตห้อมสด 3,844 กิโลกรัมต่อไร่ มีปริมาณสารอินดิโก้ 1.72-2.11% เวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมคือ 6.00-12.00 น. เก็บเกี่ยวห้อมสดได้ทุก 3 เดือน ราคาผลผลิตห้อมสดกิโลกรัมละ 20 บาท ต้นทุนการผลิต 7,063 บาทต่อไร่ รายได้ 38,436 บาทต่อไร่ และให้ผลตอบแทนสุทธิ 31,373 บาทต่อไร่ นอกจากนี้ได้พัฒนาเครื่องมือกวนน้ำห้อมซึ่งทำงานได้เร็วกว่าคน 3 เท่า และได้เนื้อห้อมมากกว่า 58.8%

การนำไปใช้ประโยชน์

ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตห้อมให้เกษตรกร โดยการฝึกอบรมและดูงานสู่ผู้ปลูกห้อมในจังหวัดแพร่ 250 ราย เกษตรกรผู้ปลูกห้อมเพิ่มขึ้นจากเดิม 5 ราย เป็น 50 ราย พื้นที่เพิ่มขึ้น 100 ไร่ คิดเป็นผลผลิตห้อมสด 440 ตัน รายได้ 4.4 ล้านบาท

จังหวัดแพร่มีพื้นที่ปลูกห้อม 300 ไร่ ได้ผลผลิตห้อมสด 673 ตัน มูลค่า 6.7 ล้านบาท หากจำหน่ายเป็นเนื้อห้อมมีมูลค่า 33.6 ล้านบาท ช่วยให้กลุ่มผู้ย้อมผ้ามีวัตถุดิบใช้ย้อมผ้าอย่างเพียงพอ ทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญ

หอมสายใยแห่งคุณค่า ภูมิปัญญาสร้างชีวิต

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1

ของหอม เกษตรกรสามารถนำพันธุ์หอม เทคโนโลยีการผลิตหอมและการแปรรูปมาใช้ประโยชน์ได้อย่างครบวงจร โดยถ่ายทอดเทคโนโลยีดังกล่าวสู่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหอมและกลุ่มผู้ผลิตผ้าพื้นเมือง ได้แก่ กลุ่มร้านค้าผ้าหม้อหอมตำบลทุ่งไธ้ง จังหวัดแพร่ กลุ่มผู้ย้อมสีธรรมชาติแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มทอผ้าไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และกลุ่มทอผ้าไทลื้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ยังได้รับเทคโนโลยีไปถ่ายทอดให้แก่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกและแปรรูปหอมในพื้นที่ดอยม่อนล้าน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ด้วย ปัจจุบันหอมได้รับการรับรองเป็นพืช GI ของจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นโอกาสในการสร้างรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

หอมใบใหญ่

หอมใบเล็ก

ห้องสายใยแห่งคุณค่า ภูมิปัญญาสร้างชีวิต

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1

ผลิตภัณฑ์จากห้อง

ผลิตภัณฑ์แชมพูห้อง

หอมสายใยแห่งคุณค่า ภูมิปัญญาสร้างชีวิต

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1

กิจกรรมอบรม

